

dovať nemohol, aby jeho obraz utrpel tak, ako kedysi dávno utrpel obraz Michala Kováča v spore s Mečiarom. A nemyslím si, že by to Robert Fico robil pre niekoho iného, on také veci robí iba pre seba.

Uškodila by Kiskovi nálepka daňového podvodníka?

Veľmi by mu to sťažilo situáciu. Keby sa Fico viac ovládal, tak by daňová kauza narobila Kiskovi väčšie škody. Robert Fico mohol zostať ticho a len pozorovať krvácanie prezidenta. Fico sa však do kauzy aktívne zapojil, čím odviedol pozornosť k tomu, či prepukla medzi premiérom a prezidentom politická vojna. Ťažko odhadnúť, čo to urobí s verejnou mienkou, ale ak by prišli nejaké ďalšie obviňovania, Kiskovi voliči by mali silnú tendenciu počúvať jeho kritikov a prejavilo by sa to na ich postoji k nemu.

Mohli by byť voliči z Kisku takí sklamaní, keď pri pohľade na demokratickú slovenskú politiku za vyše štvrtstoročie od Novembra 1989 vidno oveľa horšie veci?

To, že boli sklamávaní často, neznamená, že už sa obrnili. Andrej Kiska bol predsa len výnimka. Neprišiel do funkcie z politiky, ale z oblasti podnikania a prišiel s obrazom človeka, ktorý sa venuje dobročinnosti, ktorý chce veci robiť úplne inak ako ostatní, a preto je aj oveľa zraniteľnejší ako činitelia, voči ktorým nie sú také vysoké očakávania.

Už sme hovorili o tom, ako Smer nevyužíva svoje silné postavenie na to, aby zlepšil krajinu, ale na to, aby znovu víťazil a pomáhal svojim ľuďom. Prečo to tak bolo aj za druhého Fica, keď mal najväčšiu moc, prečo je to aj za tretieho Fica, keď nemá v kabinete Slotu s Mečiarom, ale Most-Híd?

Fico sa môže brániť, a často to aj robí, že dostal Slovensko do eurózy, že ho dostal do schengenu a že Slovensko tlačí do tvrdého jadra Európskej únie. Samozrejme, nedá sa povedať, že krajina nenapreduje. Situácia sa zlepšuje v tom zmysle, že základné makroekonomické ukazovatele sú lepšie, že sa krajina modernizuje a že sme konkurencieschopnou krajinou. Pocit, že dnes je horšie,

ako bolo včera, nie je prevládajúci. Fico mal šťastie, že v roku 2012 naskočil do konjunktúry, ktorá sa ešte neskončila. Je zrejmé, že raz sa to zmení, hoci nie je isté, či sa skončí práve v čase, keď ešte bude Fico pri vesle, aby sa musel zodpovedať za veci, ktoré neurobil. Momentálne využíva fakt, že väčšina spoločnosti nie je konfrontovaná so situáciou, že by sa ako zamestnanci, podnikatelia, živnostníci mali horšie ako pred rokom či pred piatimi. Kým to trvá, všetci sú radi. Nikto nevyvodzuje dôsledky z toho, že zlepšenie mohlo byť rádovo výraznejšie.

No ešte stále je tu takmer desaťpercentná nezamestnanosť. A aj to je len preto, že státisíce ľudí sú vonku, je to aj za cenu roztrhnutých rodín, keď mnohí otcovia i deti odchádzajú za lepším zárobkom niekedy až do Írska, do Británie, do Nórska, mnohé ženy, matky malých detí robia opatrovatelky v Rakúsku. Mnohí z tých, čo odišli do zahraničia, sa už nechcú vrátiť, v nedávnom výskume až tretina mladých povedala, že by chceli čo najskôr odísť a už sa nevrátiť. Máme sa stále lepšie, ale mnohí majú strach, že ich deti na tom budú horšie a preto im ani veľmi nebránia v odchode. To nesvedčí o veľkej spokojnosti.

“Z hľadiska toho, aké mal Robert Fico možnosti, sú uplynulé roky prehliadkou stratených príležitostí.

Z hľadiska toho, aké mal Robert Fico možnosti, sú uplynulé roky prehliadkou stratených príležitostí. Najlepšie to povedal český novinár Tomáš Němeček: Ešte nikto, kto vládol s takou veľkou mocou tak dlho, nezlepšil Slovensko tak málo ako premiér Fico. To by sa

mohlo tesať do kameňa. Samozrejme, existujú veľké spoločenské skupiny, ktoré tento stav nepovažujú za dostatočne dobrý a hľadajú možnosti, ako si prilepšiť inak, ale to nie je väčšina spoločnosti. Väčšina profituje z toho, že je tu konjunktúra, že HDP rastie, že nemajú nižšie príjmy ako predtým. Najväčšiu nespokojnosť vyvo-

lávajú zlé osobné skúsenosti so školstvom, so zdravotníctvom, ale celkový stav spoločnosti je taký, že si ľudia hovoria, nejako to ide. To je ekonomická stránka veci. Druhá stránka je, že aj keď majú občania voči Robertovi Ficovi veľké výhrady, zatiaľ nevidia nikoho, kto by ho mohol nahradiť pri spravovaní krajiny, nemajú nikoho, na koho by mohli svoj pocit nespokojnosti a túžby po zmene zavesiť.

Hovoríte o modernizácii, ale keď sa pozrieme napríklad na diaľnice, kompletná D1 je stále v nedohľadne, nehovoriac o menej dôležitých cestách. Keď sa pozrieme na štátne IT projekty, vidíme najmä to, že tam idú desiatky miliónov eur a nakoniec to aj tak nefunguje. Peniaze na výskum sa tu rozkrádajú, v školstve je stále málo peňazí. Tak aká modernizácia?

A ja si myslím, že raz prídeme do bodu, kde sa nejakým spôsobom prejaví dôsledky všetkých tých stratených, rozkradených a sfušovaných investícií. Zatiaľ ich ešte stále môžeme zakrývať tým, že je tu rast, ale vo chvíli, keď narazíme, keď príde stagnácia či kríza, tak nám spadne na hlavu všetko, čo sme neurobili. Bude to ťažké precitnutie.

Hovoríte aj o závislosti Slovenska od automobilového priemyslu?

Určite áno. Dôverujem analýzam, ktoré hovoria, že Slovensko má približne 15 až 20 rokov na to, aby si našlo iný ekonomický model, ktorý ho udrží medzi vyspelými krajinami. Je jasné, že automobilky tu nebudú večne. Môžu sa presunúť, môžu sa zmeniť technológie, môžu prísť úplne nové modely dopravy a nastanú také zmeny, že budeme úplne nahratiť. Kto si myslí, že tu máme zabezpečenú výrobu na storočie dopredu, ja na veľkom omyle.

Vidíte pri tom, ako sa tu investuje trebárs do vedy, čo sa naposledy ukázalo na ministerstve školstva, a ako pristupujeme k učiteľom a reforme školstva, svetielko nádeje?

Myslím si, že druhá ani tretia Ficova vláda nemali a nemajú vôľu niečo zásadne zmeniť, prísť s nejakou prevratnou iniciatívou, vy-

myslieť veľký projekt zlepšenia pomerov v štáte. Hrali a hrajú len na udržiavanie moci. Ako každá garnitúra, aj Ficova raz odíde, ale neriešené problémy krajiny tu zostanú. Chudák každý, kto po nich tú káru bude ťahať ďalej.

Čo je racionálne z voličského hľadiska? Darí sa nám a tak budem voliť Fica. Alebo: Síce sa nám darí, ale Ficova garnitúra nič nerobí, tak musím voliť niekoho iného, hoci sa mi nie veľmi páči. Alebo: Čo sa tu budem s nimi otravovať, idem preč alebo pošlem preč aspoň svoje deti.

“Môj základný pocit z uplynulých dvadsiatich piatich rokov samostatnosti je, že v tejto spoločnosti nie je nikto nevinný.

Racionalita voliča sa na Slovensku silne preceňuje. Keby sa tu voliči správali racionálne, nemáme dnes tretiu Ficovu vládu, pretože už po jeho prvej vláde bolo jasné, že spôsob, akým spravuje krajinu, krajine nepomáha. Je

jasné, že Fico problémy nerieši, ale s vypätím všetkých síl ich len tlačí pred sebou. Ale netýka sa to len jeho. Môj základný pocit z uplynulých dvadsiatich piatich rokov samostatnosti je, že v tejto spoločnosti nie je nikto nevinný. Každý sa nejako podieľa na stave, v akom sme. Slušní a poctiví, ktorí odvádzajú dobrú prácu, sú vinní v tom, že jej výsledky sa akosi nedostavili. Ak po dvadsiatich piatich rokoch samostatného, podľa ústavy demokratického a právneho štátu máme takých politikov, akých máme, tak nemôžeme o sebe tvrdiť, že sme ako spoločnosť v poriadku a bez viny. Politici, na ktorých toľko nadávame, sú totiž len naším vlastným zrkadlom. Ak je pre toľkých ľudí na Slovensku brutálny, nenávistný vzťah k cudzincom prirodzený a normálny, tak si musíme položiť otázku, či cirkvi, školy, kultúrne ustanovizne, médiá robia to, čo robiť majú, dobre a pôsobivo. V každom štáte sa nájdú ľudia, ktorým sú vlastné rasové, menšinové a iné predsudky, ale ak je ich toľko ako

u nás, tak sa nedá povedať, že zlyhávajú iba politici. Keď vidím tú mieru nenávisti, záštie a zloby, tak to vypovedá o takom rozsahu nefunkčnosti našich inštitúcií, že z toho ide strach.

Čo s tým?

Obávam sa, že sme v stave akejsi tichej, nevyslovenej krízy. A že ako v každej kríze sú tu dve možnosti: buď povedie k zlepšeniu alebo k ešte výraznejšiemu zhoršeniu situácie. Nemyslím si, že sme v stave, keď by sme si mohli dovoliť spochybňovať samotné základy usporiadania republiky. Nikto si nemôže povedať, že sa po dvadsiatich piatich rokoch naplnil slogan Fedora Gála, že víťazstvo je definitívne naše. Že môžeme byť sami so sebou spokojní a hovieť si v najlepšom z možných svetov. Pripadá mi to tak, akoby sme znovu prichádzali k bodu, keď sa to bude opäť lámať. Keby sa v základoch otriasol koncept Európskej únie, nevidím v rámci slovenskej spoločnosti dostatočnú väčšinu, ktorá by garantovala, že sa dokážeme ubrániť zvrhlým tendenciám. Pripadá mi to po dvadsiatich piatich rokoch dosť smutné.

Napriek všetkému, čo sme doteraz spomínali...

Asi viem, na čo sa chcete spýtať. Nedá sa poprieť, že sa naša spoločnosť za štvrtstoročie niekam dostala. Nemôžeme povedať, že sa tu nič nezmenilo. Problém je, že sme dnešný stav dosiahli tak, že sme prešli cez príliš veľa zbytočných odbočiek, slepých ulíc, že sme pričasto blúdili. Stálo nás to obrovské zdroje, ktoré sme mohli použiť na niečo produktívne. Slovensko je demokratický štát, sme v európskych a atlantických štruktúrach, ekonomicky sa nám relatívne darí, ale vo všetkom sme mohli byť lepší. Niektoré odbočky boli a sú také, že sa v nich môžeme stratiť. Doteraz sme sa z nich dokázali vrátiť, ale po dvadsiatich piatich rokoch by to predsa len chcelo, aby sme už tak neblúdili ako na ich začiatku.

Ale veď nikde nebola tabuľa, že treba ísť len a len tadiaľto, a nie inou cestou.

Samozrejme, že nie, ale mnohé veci boli jasné už vtedy, keď sa diali. Privatizácia za Mečiara sa dala robiť inak, a to tak, že by priniesla

spoločnosti väčší prospech. Inak sa dali predať aj najväčšie firmy za Dzurindu. Krajina sa dala spravovať s väčším zmyslom pre zodpovednosť. Za Fica straty pre klientelizmus a korupciu nemuseli dosiahnuť makroekonomickú úroveň. Nemuseli sme prejsť cez všetky tie noci dlhých nožov, cez kupovanie poslancov, cez praktiky vládnucich politikov, že väčšina môže všetko, lebo vyhrala voľby. Chcem tým povedať, že hoci sme niečo dosiahli, vynaložili sme na to neprimerane vysoké náklady a keby náklady neboli také vysoké, mohli sme dosiahnuť viac. A ak by náklady aj naďalej zostali také, aké sú dnes, neviem, ako by sme sa mohli preniesť cez najbližšie výzvy.

A niečo optimistické na záver?

Na optimizmus sú špecialisti iní. My sme tu debatovali preto, aby sme si pripomenuli cestu, ktorú máme za sebou. Mne z našich rozhovorov vyplynulo, že by sme mohli oveľa viac dbať na to, nech našu samostatnú republiku neriadia ľudia, ktorí ju tak radi a často vedú do slepých uličiek. Ale k tomu musí prispieť každý samostatne.